

Melih Emre ŞAHİN

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi
emreymen6675@gmail.com
Sinop/TÜRKİYE
ORCID

KİTÂBİYÂT / BOOK REVIEW

**Eser: 18. YÜZYIL DİVANLARINDA
FETİHLER VE ZAFERLER**

Makale Türü: Kitap Tanıtım ve Değerlendirme / Article Information: Book Review
Yükleme Tarihi / Received Date: 19.10.2024
Kabul Tarihi / Accepted Date: 20.10.2024
Yayımlanma Tarihi / Date Published: 31.10.2024

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Şahin, Melih Emre. "18. Yüzyıl Divanlarında Fetihler ve Zaferler", (Kitap Tanıtımı ve Değerlendirme). *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* 10/21 (Güz 2024), 428-432.

Şahin, Melih Emre. "18. Yüzyıl Divanlarında Fetihler ve Zaferler", (Book Review). *Hikmet-Journal of Academic Literature* 10/21 (Fall 2024), 428-432.

10.28981/hikmet.1570401

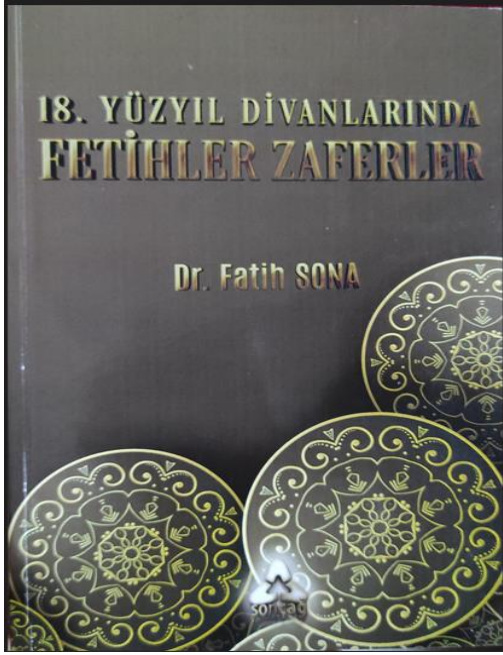
Melih Emre ŞAHİN

KİTÂBİYÂT/BOOK REVIEW

18. YÜZYIL DİVANLARINDA FETİHLER VE ZAFERLER

Yazar: Dr. Fatih SONA

Sonçağ Yayınları, Ankara, 2018, 252 s. ISBN: 978-605-2130-80-3

Eseri yayına hazırlayan Fatih Sona, lisans, yüksek lisans ve doktorasını Türk Dili ve Edebiyatı alanında yapmıştır. Öğretim üyesi olarak görev yapan araştırmacının çalışmaları daha çok tasavvufi-edebî metinler üzerinedir. Tanıtıma konu olan eser, müellifin yayımlanmış ilk kitabıdır.

Eser, 18. yüzyıl divanlarında fetihler ve zaferleri anlatan şiirleri, bu şiirleri hangi şairlerin yazmış olduğunu, bu şiirlerde hâkim olan duygunun ne olduğunu ve şiirlerin içeriğinde şairlerin kimlere hitap etmiş olduğunu anlatmaktadır. Osmanlı Devleti' nin 18. yüzyıldaki savaşlarının bütününde mağlup olmadığını, savaşların birçoğunda

Allah' ın izni ve yardımıyla muzaffer olduğunu ama toprak kaybetmeye devam ettiğini göstermektedir.

Giriş, üç bölüm ve şiir örneklerinden oluşan eser, önsözle başlamakta ve müellif burada eserin genel çerçevesini ortaya koymaktadır (5-7). "18. yüzyıl Osmanlı Klasik Türk Edebiyatı' na genel bir bakış" başlığını taşıyan giriş bölümünde Osmanlı Devleti'nin cepheden cepheye koştuğu dönemde savaşların ve toprak kayıplarının art arda gelmesine rağmen bu dönem şairlerinde yenilik arzusu ön planda olduğundan ve şairlerin ortaya çıkmış olan edebiyat üsluplarından illa tek bir üsluba bağlı kalınma zorunluluğu olmadığından bu yüzyılın edebiyatta gelişme gösterdiğinden bahsedilmiştir (9-15).

Birinci bölüm, “18. yüzyıl Osmanlı Padişahları” başlığı ile başlamakta ve “18. yüzyıl divanlarındaki zaferleri anlatan şiirlerde benzetilen şahıslar” başlığı altında devam etmektedir. Müellif bu kısımda divanı oluşturan şairlerce Osmanlı Padişahları’ndan olan II. Mustafa, III. Ahmed, I. Mahmud, III. Osman, III. Mustafa, I. Abdülhamid ve III. Selim’in, kahramanlık, güç, soyluluk ve iktidar bakımından Âsaf, Süleyman Peygamber, İskender, Cem, Hızır, Rüstem, Kahraman, Dârâ, Ferîdun, Hüsrev, Sâm, Aristo, Hz. Hamza ve Hz. Ali’ye benzetilmiş olduğundan bahsetmektedir. Bu benzetmeleri divanlardan bulunmuş beyitlerle desteklemektedir. Müellif padişahlardan bahsederken hayatları hakkında kısa bilgi vermiş, doğum tarihlerinden ve babalarının isminden başlayarak kaç yıl tahtta oturdukları, Osmanlı Devlet yönetimindeki faaliyetleri ve edebiyatta atmış oldukları adımlar hakkında okuyucuları bilgilendirmiştir. Bunun beraberinde Divan şairlerince Osmanlı Padişahları’nın benzetildiği şahısları ise belli başlı divanlardan almıştır. Bu divanlar şu şekildedir: “Âsaf’ın geçtiği beyitleri *Kâmî, Arpaemîni Mustafa Sâmî, Nedîm, Örfî, Vakanüvis Mehmed Emîn Edîb ve Sürûrî Divanı*’ndan; “Süleyman Peygamber”in geçtiği beyitleri, *Çelebizâde Âsım Divanı*’ndan, “İskender”in geçtiği beyitleri *Hâmî Ahmed, Kamî ve Seyyid Vehbî Divanı*’ndan; “Cem”in geçtiği beyitleri, *Seyyid Vehbî, Abbas Vesim ve Sürûrî Divanı*’ndan; “Hızır”ın geçtiği beyti, *Nimet Divanı*’ndan; “Rüstem”in geçtiği beyitleri, *Kâmî ve Kâtibzâde Sâkıb Divanı*’ndan; “Kahraman”ın geçtiği beyitleri, *Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmî Divanı*’ndan; “Dârâ”nın geçtiği beyitleri, *Seyyid Vehbî Divanı*’ndan; “Ferîdun”un geçtiği beyitleri, *Arpaemîni-zâde Sâmî Divanı*’ndan; “Hüsrev”in geçtiği beyitleri, *Seyyid Vehbî Divanı*’ndan; “Sâm”ın geçtiği beyitleri, *Hâmî Ahmed Divanı*’ndan; “Aristo” nun geçtiği beyitleri, *Eğrikapılı Mehmed Râsim ve Nimet Divanı*’ndan beyitleri kullanarak açıklamıştır (15-41).

İkinci bölüm, “18. yüzyıldaki Fetih-Nâmeler Gazavat-nâmeler” başlığı altında başlar ve “Ebcad Sistemi ve Düşürülen Tarihler” başlığı altında devam eder. Müellif bu bölümde Gazâ-nâme, fetih-nâme, zafer-nâme hakkında bilgi vermektedir. Bu bölümde en ünlü Gazâ-nâme, fetih-nâme, zafer-nâme yazarların kimler olduğu, Gazâ-nâme, fetih-nâme, zafer-nâmelerin en başarılı olarak yazıldığı yüzyılın hangi yüzyıl olduğu ve Gazâ-nâme, fetih-nâme, zafer-nâmeleri içeren en başarılı eserlerin hangi eserler olduğu hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında ise ebcad sistemi ve tarih düşürme hakkında beyanda bulunulmuştur. Ebcad sisteminin edebiyatımızda hangi yüzyıldan itibaren görülmeye başlandığından, ebcad sisteminde Arap Harfleri’nin temsil etmiş olduğu rakam değerlerinden, ebcad düşürmede hangi şairlerin daha başarılı olduğundan ve ebcad sisteminin görüldüğü bazı edebiyat akımlarından bahsedilmiştir. Daha sonra da ebcadli tarih çeşitlerini sınıflandırma yoluna gidilmiştir. Bu sınıflandırma şu şekildedir: *Kelime tarihler, tam tarih, ta’miyeli tarih, noktalı harfle tarih, noktasız harfle tarih, noktalı ve noktasız harfle tarih, katmerli tarih, katıp-atma yoluyla tarih, beyitle tarih, lafzen ve ma’nen tarih, satranç usûlü tarih, mu’amma tarih ve bilmeceli tarih*. Sonrasında ise bu ismini saymış olduğumuz tarih çeşitlerinin bazı divanlardan örneklerle süslenilmiş olduğu görülmektedir. Bu divanlar ve tarih çeşitlerinin isimleri şu şekildedir: Kâmî Divanı’ndan *temel ebcadli tarih*, Sürûrî Divanı’ndan *tarih-i tam*, Örfî

Divanı'ndan *noktalı harfle tarih*, Sürûrî Divanı'ndan *tarih-i muhmel* ve Şeyhülislâm Es'ad Divanı'ndan *tamiyeli tarih örnekleri* verilmiştir (42-55).

Üçüncü bölüm, "18. yüzyıl Divanlarına Yansıyan Fetihler ve Zaferler" başlığı altında başlamaktadır. Müellif bu bölümde Osmanlı Devleti'nin bu yüzyılın başından başlayarak savaşlar sonucunda yapmış oldukları fetihleri ve yaşamış oldukları zaferleri anlatmaktadır. Bu seferler ve fetihler şu şekildedir: (1711) Prut Seferi, Venedik ve Avusturya Seferleri başlığı altında (1715) Gördös'ün, Anapoli ve Mora'nın fethi, İran Seferleri başlığı altında (1723) Tiflis'in ve Nahçıvan'ın fethi, (1724) Hemedân, Revan, Loristan, Gence ve Azerbaycan'ın fethi, Tebriz'in alınması, (1731-1736) İran Seferleri, Rusya ve Avusturya Savaşları başlığı altında (1737) Niş'in fethi, (1738) Özi Kalesi'nin fethi, (1739) Belgrad'ın alınması, (1768-1774) Rus Savaşı, Avusturya ve Rusya Savaşları başlığı altında (1788) Mehadya'nın fethi, Fransa ile Mısır Savaşları başlığı altında (1798) Mısır'ın geri alınması, Korfu'nun alınması, Akka'nın alınması ve (1799) Ariş'in alınması. Sonrasında bu fetihleri ve zaferleri divanlardan bulmuş olduğu şiirlerle süslemiştir. Bu divanlara ait bilgiler şu şekildedir: *Şeyhülislâm İshak, Arpaemîni-zâde Sâmî, Kâmî, Seyyid Vehbî, Rezmî ve Bosnalı Alaeddin Sâbit Divanı*'ndan hareketle Prut Seferi'ni; *Seyyid Vehbî, Arpaemîni-zâde Sâmî, Şeyhülislam Esad ve Seyyid Vehbî Divanı*'ndan hareketle Venedik ve Avusturya Seferleri'ni; *Çelebizâde Asım, Seyyid Vehbî, Kâtibzâde Sâkıb ve Armaemînzâde Sâmî Divanı*'ndan hareketle Gördös'ün fethini; *Seyyid Vehbî ve Kâtibzâde Sâkıb Divanı*'ndan hareketle Anapoli'nin fethini; *Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmî, Kâmî, Rezmî, Şeyhülislam İshak ve Seyyid Vehbî Divanı*'ndan hareketle Mora'nın fethini; *Nedîm, Hâzık ve Seyyid Vehbî Divanı*'ndan hareketle İran Seferleri'ni; *Kâmî, Lebîb ve Arpaemîni-zâde Sâmî Divanı*'ndan hareketle Tiflis'in fethini; *Arpaemîni-zâde Sâmî ve Çelebizâde Âsım Divanı*'ndan hareketle Nahçıvan'ın fethini; *Neylî, Arpaemîni-zâde Sâmî ve Seyyid Vehbî Divanı*'ndan hareketle Hemedân'ın fethini; *Nedîm, Abbas Vesim, Seyyid Vehbî, Arpaemîni-zâde Sâmî, Eğrikapılı Mehmed Râsim, Subhizâde Abdî Efendi ve Şehdî Divanı*'ndan hareketle Revan'ın fethini; *Neylî, Agâh, Şeyhülislam İshak, Şehdî ve Eğrikapılı Mehmed Râsim Divanı*'ndan hareketle Tebriz'in alınmasını; *Eğrikapılı Mehmed Râsim Divanı*'ndan hareketle Loristan'ın fethini; *Seyyid Vehbî, Şeyhülislam İshak ve Eğrikapılı Mehmed Râsim Divanı*'ndan hareketle Gence'nin fethini; *Çelebizâde Âsım Divanı*'ndan hareketle Azerbaycan'ın fethini; *Haşmet Külliyyatı*'ndan hareketle İran Seferleri'ni; *Koca Ragıp Paşa Divanı*'ndan hareketle Rusya ve Avusturya Savaşları'nı; *Mustafa Fennî ve Örfî Divanı*'ndan hareketle Niş'in fethini; *Mustafa Fennî Divanı*'ndan hareketle Özi Kalesi'nin fethini; *Koca Ragıp Paşa, Nimet, Şeyhülislâm Es'ad, Vâsık, Amasyalı Nebzî, Örfî, Hâmî Ahmed ve Nazîr İbrâhim Divanı*'ndan hareketle Belgrad'ın alınmasını; *Sürûrî*'den hareketle Rus Savaşı'nı; *Benderli Cesârî Divanı*'ndan hareketle Avusturya ve Rusya Savaşları'nı; *Vakanüvîs Mehmed Emîn Edîb Divanı*'ndan hareketle Mehadya'nın fethini; *Sürûrî*'den hareketle Fransa ile Mısır Savaşı'nı; yine *Sürûrî*'den hareketle Mısır'ın geri alınmasını; *Antepli Aynî Divanı* ve *Sürûrî*'den hareketle Korfu'nun alınmasını; ve yine *Sürûrî*'den hareketle Akka'nın ve Ariş'in alınmasını anlatmıştır (56-180).

Sonuç bölümünde ise, on sekizinci yüzyılın tamamıyla yenilgiler yüzyılı olmadığından, bu yüzyılda da Osmanlı Devleti'nin galip geldiği savaşların olduğundan, seferlerin yapıldığından ve bu seferlerin şairlerce divanlarda yer aldığından bahsedilmektedir. Divanlarda sefer ve savaş galibiyetinin Osmanlı halkı tarafından sevinçle karşılandığından, şairlerin düşmana "çete, kafir, tilki" gibi takma adlar konulduğundan, kızgınlık belirtileri gösterildiğinden, hakaretler edildiğinden de bahsedildiği söylenmektedir. Bazı şiirlerden çıkarılan sonuçlara bakıldığında ise şairlerin birtakım seferlerden önce Eyüp Sultan Türbesi başında fetih suresi okuyarak dua etmelerinin yanı sıra Klasik Türk Edebiyatı şairlerinin yaşadıkları ortamdaki kopamayışlarını, gerçekleştirmiş oldukları fetihleri, zaferleri ve yaşamış oldukları mağlubiyetleri şiirlerine konu ederek Osmanlı toplumunun bu zaferlere ve yenilgilere karşı tutumundan bahsedilmekte olduğu görülmektedir (181-184).

Müellif sonuç kısmından sonra ekler kısmına da örnek divanlardan şiirler koymuştur. Bu şiirler şu şekildedir: "Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmî Divanı"ndan *Kasîde-i Feth-i Tabur-ı Moskov Berây-ı Baltacı Muhammed Paşa* şiirini, "Remzî Divanı"ndan *Bin Yüz Yigirmi Yedi Senesi Mâh-ı Rebû'l-evvelinün On Beşinci Yevm-i Penc-şenbe Nev-rûz-ı Sultânî Güninde Mora Seferine Azîmet Olinup Taşra Çıkıldukda Dâvûd Paşada Otakda Sâhib-i Devlet ve Kesîrû'l-mürüvvet Damad Ali Paşa Hazretlerine Virilen Kasîdedür* adlı şiiri, "Arpaemîni-zâde Sâmî Divanı"ndan *Der-Tevhîh-i Balyos-i Küffâr-i Venedik* adlı mesneviyi, "Nedîm Divanı"ndan *Der-Medh-i Tuğra-yı Sultân Ahmed-i Sâlis* adlı şiiri, "Seyyid Vehbî Divanı"ndan *Kasîde-i Tehniyet Der-Sitâyîş-i Ahmed Hân-ı Sâlis Der-Vakt-i Fütûhât-ı Kılâ' Ez-Kişver-i İrân* adlı şiiri, "Lebîb Divanı"ndan *Tezyîl-i Sâhib-Dîvân Mekârim-Unvân Lebîb-i Amidî Eşşehîr Beyne'l-Akrân Bi-Abdi'l-Gafûri'l-Lebîb* adlı şiiri, "Çelebizâde Âsım Divanı"ndan İran Seferi'ni anlatan bir *kasîde*, "Vâsık Divanı"ndan *Merhûm İbrâhim Paşa Hazretlerine Verilen Tarihtir* adlı bir şiiri ve son olarak "Sürûrî"den *Tarih* adlı bir şiiri koymuştur (185-237).